

De Vierde Wand

Voor Zoë en Liam

Mijn kinderen. Ga voorbereid de jungle in.

De vierde wand is een begrip uit de theaterwereld waarmee de voorkant van het toneel wordt aangeduid. De eerste drie wanden zijn de zijkanten en de achterkant van het toneel en de vierde wand is een denkbeeldige wand tussen het publiek en het podium.

De Vierde Wand

Simone Gablan

Auteur: Simone Gablan
Coverontwerp: Simone Gablan
Cover Fotografie: Tanja Heintjes
Portret Auteur: Sterre Claus
ISBN: 9789465317793
© Simone Gablan

Gedane zaken nemen geen keer

nu

Gijsbrecht van Gijzel rijdt zijn legergroene Volvo V70 de oprijlaan op en bedenkt zich dat dit misschien wel de zestigduizendste keer is dat hij dat doet. Maar dit keer is het heel anders dan normaal en zou hij willen dat hij alles kon terugdraaien naar al die doodgewone momenten waarop hij naar huis reed om, eenmaal thuis aangekomen, gezellig bij zijn vrouw aan tafel te schuiven – onschuldig en in het welbekende patroon van de gemoedelijkheid van Lidia met haar maandagavond-tomatensoep.

Maar dit keer lijken er watten in zijn neus te zitten, kan hij zijn lichaam achter het stuur haast niet meer voelen en weet hij niet hoe hij dat hele eind naar huis heeft gereden en toch nog heelhuids is aangekomen. In de achteruitkijkspiegel ziet hij zijn mondhoeken flink naar beneden hangen en zijn handen het zwarte leren stuur van de Volvo omklemmen. Met een diepe zucht laat hij zijn nogal grote hoofd – met evenzo grote oren – op het stuur vallen. Als hij zo blijft liggen, valt hij absoluut in slaap. Dit keer niet van het dagenlang begeleiden op school van zijn zwoegende studenten en acteurs in spe, maar van de duivel zélf. De man die onbedoeld zijn gehele levensverhaal lijkt te definiëren aan de hand van één enkel duister hoofdstuk in zijn leven: Onno van Dijk, collega en decaan van de toneelschool.

Terwijl hij het stuur nog steeds stevig vasthoudt en zijn vrouw Lidia hem ondertussen onderzoekend aankijkt vanuit het keukenraampje, denkt hij enkel en alleen aan die vreselijke, allesverterende narcist.

Jarenlang heeft dit individu hem getergd op zijn eigen school en vond hij het nodig hem constant te interrumperen, terwijl hij zijn studenten juist de goede kant op probeerde te wijzen en te ondersteunen waar nodig.

‘We moeten niet te veel willen uitleggen, ze moeten het juist zelf ontdekken. Hoe kunnen wij anders zien wie er geschikt is en wie niet?’

De echo van Onno’s stem galmt na in de auto, die hem haast vacuümtrekt, en hij kan zijn hoofd nauwelijks nog van het stuur optillen. Daar, in het zwart van de binnenkant van zijn ogen, voelt hij zich het veiligst. Maar zelfs daar wordt hij geteisterd door beelden die elkaar ongewild blijven

opvolgen. Hij ziet het beeld van zoveel jaar geleden, in de vergaderruimte waar alle docenten ieder jaar weer bij elkaar komen om de studenten en jonge acteurs te evalueren. Gijsbrechts harde toneelstem sloeg ook toen vaak meerdere malen over, iets dat meestal gebeurt als hij enthousiast wordt of woedend. Zijn grote lichaam heeft wat kilo's te veel, zijn rug is daardoor een beetje kromgetrokken en zijn nek wat uitgestoken. Als hij loopt, sjokt hij achter zijn eigen hoofd aan door de gangen van school. Een vriendelijke Quasimodo, noemt hij zichzelf gekscherend, met passie voor het vak en voor de aankomende studenten. Soms lacht hij hysterisch als een student een grap maakt, en dan is de grap niet eens zo heel grappig, waardoor het soms wat gemaakt overkomt, maar wel zeer gemeend is. Vaak had hij het gefluister gehoord van studenten die hij op de gang passeerde, en hij betrapt ze hier en daar op een ingehouden lach terwijl hij zijn weg op de gang voortzette. Het maakte hem niets uit, want de school en haar studenten vormen zijn thuis. En net zoals bij een vader in een gezin word je niet meteen gewaardeerd om je aanwijzingen en reprimandes – dat komt altijd pas later, als ze zelf de inzichten hebben en levenswijzer zijn geworden.

Gijsbrecht voelt zijn stuur nat worden door zijn broeierige handen. Zijn hoofd en handen glijden er steeds vanaf, en hij moet ze steeds opnieuw eromheen klemmen. Zijn ogen zijn nat en prikken, zijn adem stukt, en om te voelen of die er nog wel is, schreeuwt hij zo hard hij kan. De tranen springen uit zijn ogen, zijn neus begint te lopen en fabriceert dik slijm. Hij werpt zijn hoofd naar achteren om het met een harde slag op zijn stuur te slaan. De harde klap, pijnlijk voelbaar op zijn voorhoofd, geeft hem een gevoel van opluchting, en daarom blijft hij dat grote hoofd maar op dat zwarte stuur bonken, alsof er geen morgen is. Dat hoofd moet stoppen met denken, stoppen met piekeren. Maar de beelden en herinneringen blijven gewoon doorgaan, en hij probeert terug te halen waar dit alles begonnen is, alsof dat een remedie zou zijn voor zijn toestand.

Het was het voorjaar van 1980 toen Lise nota bene hém had gevraagd docent te worden op haar toneelschool in Arnhem. Gijsbrecht speelde Hamlet in een uitverkochte zaal in Arnhem en Lise had in het publiek

gezet, op de eerste rij. Ze was heftig onder de indruk geweest van zijn krachtige spel tijdens zijn slotmonoloog en had hem in de foyer van het theatercafé, op het Leidseplein in Amsterdam, aangesproken. Ze hadden hun glazen geheven en geproost: hij, zijn vrouw Lidia en Lise. Zijn grote, gulle lach en bulderende stemgeluid vulden met gemak de overvolle foyer, en je zou bijna denken dat hij dat met opzet deed om nog meer aandacht te genereren. Het was een warme, zwoele avond; de bistrotafeltjes werden buitengezet en de zomer werd ingeluid. Het publiek van zojuist had zich om Gijsbrecht heen verzameld en vanaf een afstandje zijn kant opgekeken, opvallend gefluisterd hoe geweldig hij was geweest in zijn rol. Lise en Lidia hadden met een wijntje naast elkaar gestaan, en Gijsbrecht had losjes en haast jongensachtig tegen de bar geleund. Hij voelde zich speciaal die avond, zoals wel vaker na een succesvolle voorstelling en lovende recensies in de kranten.

‘Ik zoek docenten voor mijn school, en het liefst docenten die nog in de praktijk staan en met een beetje vuur in hun donder,’ had Lise gezegd, terwijl ze van haar wijn nipte.

‘Nou, dan heb je hem gevonden,’ zei Lidia, terwijl ze haar handen liefdevol om de arm van haar man klemde, alsof ze wilde zeggen: ‘deze is van mij.’

‘Geweldig!’ zei Lise en proostte tegen het glas van Lidia om daarna ook het glas van Gijsbrecht aan te tikken.

‘En hoe denk jij hierover?’ vroeg ze hem.

In Gijsbrechts pupillen waren kleine glinsteringen te bespeuren, en af en toe knikte hij lachend naar een bekende die achter Lise voorbijliep met een drankje in de hand en kenbaar maakte dat hij van de voorstelling genoten had.

‘Ik denk dat mij dat geweldig lijkt!’ had hij gezegd met een stem die alweer idioot de hoogte inschoot door de adrenalinekick die na iedere voorstelling nog zeker een aantal uren in zijn lichaam aanwezig bleef. Dat kon je alleen voelen als je op dat toneel stond. Als in een chemische reactie in het lichaam van een adrenalinerush die te danken was aan het feit dat iedereen jou bijzonder vond – alsof je een beroemdheid was, ongrijpbaar, maar toch aanwezig en aan te raken.

Lise vond Gijsbrecht innemend en geschikt als docent, en ze zei dat ze ook nog een decaan zocht die stevig in zijn schoenen stond en een toekomstvisie kon formuleren voor haar school. Maar eerst wilde ze weten of het zou klikken tussen haar en Gijsbrecht. Begrijpelijk, vond hij. Hij keek haar lachend aan, onder de indruk en geëmotioneerd door deze geweldige aanbieding. Lidia had er steeds enthousiast jaknikkend naast gestaan en in zijn hand geknepen als een klein meisje aan zijn zijde. Waarschijnlijk dacht Lidia dat zijn leven dan meer structuur zou krijgen, dat hij vaker thuis zou zijn bij haar en minder hele dagen en nachten zou werken. Uiteindelijk is alles natuurlijk tweeledig. De Valpolicella Superiore had geholpen om de stemming er goed in te houden, en Lises woorden boeiden hem die avond, gaven hem inzicht om een andere koers in te zetten. Lesgeven is een voorrecht. Een regelrecht voorrecht dat door te veel mensen wordt onderschat. ‘We zetten acteurs neer, spelers, vertolkers en boodschappers van het leven. We geven iets door. Wij dienen het hogere goed,’ had Lise geroepen.

Haar woorden hadden hem die avond geëmotioneerd, over de streep getrokken en geïnspireerd. Na al die jaren zelf op het toneel spelen werd het hem ineens glashelder: ‘Godverdomme, want dat is precies hoe het moet zijn, we moeten ons veel meer afvragen waaróm we iets doen in het leven en wat we daarmee willen bereiken. Onze opgedane kennis moet worden doorgegeven!’

Het café was gevuld met wijndrinkende, gecultiveerde mensen die aan zijn jasje trokken om hem te feliciteren met zijn waanzinnig knappe vertolking van daarstraks. ‘Knap hoor! Chapeau!’

Ze moesten er alle drie om lachen.

Wat een geweldige tijd was dat en godverdomme, kon hij maar terug! Kon hij alles maar terugdraaien. Rewind en delete.

Maar dit is het echte leven, dit is geen toneelspel waarin je alles opnieuw kan doen als het niet bevalt.

Versteend zat hij nog altijd achter zijn stuur, bang om de auto uit te stappen en zijn vrouw een kus te geven en zoals gewoonlijk simpelweg aan te schuiven aan tafel. Het was altijd alleen maar zijn bedoeling geweest om te spelen, als hij heel eerlijk was en wist al vanaf zijn twaalfde

levensjaar dat hij acteur wilde worden. Zijn allereerste toneelboekje kreeg hij van zijn oma, *De drie zusters van Tsjechov*. Geweldig vond hij het hoe de personages in hoogdravende zinnen spraken en erop los filosofeerden. Hoe ze probeerden hun onzekerheden en twijfels te bezweren en steeds op zoek gingen naar de zin van het leven. Antwoorden waren er niet echt, maar wel die enorme twijfels. Schitterend. Ontroerend en zijn tijd ver vooruit. Dat wilde hij ook. Urenlang oefende hij als jonge man een gedragen stem voor de spiegel. Het waren vooral de klassiekers waar hij warm voor liep. Grote gebaren en woorden, maar wel zo dat het geloofwaardig bleef. Niet als een achterlijke gladiool met zijn handen staan wapperen in het doelloze luchtledige maar gericht spelen, dáár ging het hem om. Waar stuur je je woorden heen? Naar die achterwand, door de Vierde Wand heen en richting de achterste rij van het publiek, daar moest die stem heen. De denkbeeldige wand die ervoor zorgde dat je als publiek recht in het hoofd van de acteur op toneel kon kijken en al zijn emoties kon volgen. Die tweede werkelijkheid waar ervóór de acteurs stonden en erachter het publiek. Waar de twee werkelijkheden samen één werden maar gescheiden waren en waar alles geoorloofd was en die ene realiteit van de andere scheidde. Hij geloofde in die techniek, van doen alsof het publiek er niet zat. Deze diende gerespecteerd te worden, vond hij. In een stuk van Brecht zou je hem dan ook niet snel zien. Die doorbrak deze conventie, door zijn acteurs juist wel contact te laten maken met het publiek. Hij vond het niks al die Duitse stukken van Brecht. ‘Altijd opgedraaid spelen!’ had Gijsbrecht zijn studenten er keer op keer aan herinnerd.

Gijsbrecht keerde nooit zijn rug naar het publiek toe. Nee, dat was geen arrogantie, dat was je kwetsbaar opstellen als speler en het publiek zo je verhaal mee in trekken, in je laten kijken als het ware. Als het publiek mee had willen spelen, dan hadden ze ten slotte geen kaartje gekocht. Publiek wilde gewoon publiek zijn. Kwetsbaar zijn en je opendraaien, laat ze naar binnenkijken! Wat is de onderliggende kern van een zin? Welke symboliek dien je over te dragen aan het publiek? Ze méévoeren, daar ging het over! Meenemen naar een tijd en een plaats waar ze nog nooit eerder geweest waren en ze injecteren met een dosis emotie en verbeelding. Dát

was spelen en dát wilde hij doorgeven!

Zijn vrouw, die nog altijd achter het keukenraampje staat, is hij allang vergeten door de zware hoofdpijn die is opgekomen. Als Lise hem nou, zoals destijds beloofd, tot decaan had benoemd...

Dan was er niks aan de hand geweest! Dan was iedereen gewoon op het juiste pad gebleven. Dan was dit alles nooit gebeurd.

Het was dan ook tot grote verbazing van Lidia en Gijsbrecht dat Onno drie jaar geleden in zijn plaats werd benoemd tot decaan van de school. Wat had die rat gedaan? Hoe had hij Lise zo voor zijn karretje weten te spannen? Wat had de megalomaan in godsnaam gezegd tegen haar? Hoe kon Lise niet zien dat het Onno nooit om de leerlingen te doen was maar alleen maar om zichzelf? Welke noodlottige richting ging de school nu op? De vragen worden op hem afgevuurd, terwijl hij zich overmand voelt door een allesverterende duistere kracht die hem in het nauw heeft gedreven – en waaruit hij wanhopig probeert te ontsnappen. Maar weer doemt er een scène uit zijn leven op, terwijl hij nog altijd het stuur omklemt als ware het Onno's nek die afgeknepen dient te worden en niet langer ademen mag. In zeer afschuwelijke situaties lijkt alles wel een metafoor te zijn.

Of is dat iets wat vooral acteurs ervaren?

Er doemt een herinnering op van twee jaar terug, die zich afspeelde in het grote lokaal op de begane grond van het oude schoolgebouw waar hij repeteerde met zijn studenten. Gijsbrecht had de voor hem liggende toneelteksten van Shakespeare bij elkaar geraapt en ze terug de map in geschoven na een succesvolle les. De leerlingen van het eerste jaar hadden hard gewerkt en het had hem enorm gelukkig gestemd dat ze dit keer wel al hun teksten feilloos uit het hoofd kenden zodat het eindelijk mogelijk was om ermee te werken. Meestal duurde het een jaar voordat de leerlingen dat door hadden. Als ze te veel nadachten over wat de volgende zin moest zijn, geraakten ze uit het spel en lieten zo hun personage iedere keer opnieuw door de vingers glippen. Een acteur die speelt en tegelijkertijd nadenkt over welke zin er nu moet volgen heeft niet de focus van de toneeltekst maar die van een privétekst.

Dan ga je dus genadeloos onderuit.

Je kon pas in iets geloven als er geen dubbele concentratie was. Daarom had hij steeds weer geroepen: ‘Leer die verdomde tekst nou, je doet het niet voor mij, je doet het voor jezelf.’

En voor je publiek natuurlijk...

Het was je taak als docent, vond hij, om altijd alleen maar betrokken te zijn met je leerlingen en jezelf daarbij op de tweede plek te zetten, als docent en begeleider.

Lang streng kon hij nooit blijven als hij in de ogen van de eerstejaars keek. Ze wisten gewoon niet wat hun overkwam in dat eerste jaar. Met volle overgave hadden ze zich op de school gestort en dromen gekoesterd over het acteurschap, net zoals hij ooit begonnen was. Kon het altijd maar zo onbevangen blijven, maar als doorgewinterde acteur wist hij dat het een vak was dat allesbehalve zaligmakend was en de ellende begon eigenlijk pas echt na de opleiding. Het leuren bij de castingbureaus, in de smaak vallen bij regisseurs en maandenlang in naar zweet en boterhammen met leverworst ruikende bussen zitten met steeds dezelfde collega's om vervolgens te belanden in een achterafzaaltje ergens in Lutjebroek, hopen op meer dan een handjevol publiek, en altijd met volle overgave die tekst op het toneel brengen die vaak pagina's besloegen (althans bij de grote rollen die hij speelde, want dat was niet voor iedereen weggelegd). Het grotendeel van de leerlingen zou niet eens in de praktijk belanden. Maar daar dacht Gijsbrecht allemaal niet aan als hij les gaf.

Hij trok alles uit de kast, om zijn leerlingen de kennis die hij in al die jaren en overal had opgepikt, te leren. Begenadigde en betrokken acteurs moesten het worden!

Alles of niets.

En als Lidia hem vroeg waarom hij iedere keer weer de moeite nam als het zoveel frictie gaf en het ten koste van zijn gezondheid leek te gaan, antwoordde hij steevast: ‘Omdat iedereen recht op zijn droom heeft.’ Maar aan zijn eigen droom moest hij nu niet denken. Want daar was dan die klootzak. Die man die alle dromen misbruikte om aan zijn eigen misselijkmakende behoeften te voldoen. Die man, met een gestalte als een doodgraver die zich bij Lise, de directrice van school en nota bene zijn goede vriendin, had weten in te slijmen met zijn bizarre lesmethoden. In

een mum van tijd had hij zich ook nog de status van goeroe weten aan te meten.

Stop met denken, stop met denken.

Hij legt zijn hand in zijn nek en knijpt in zijn spieren die inmiddels snoeihard zijn geworden en denkt aan toen hij Onno voor het eerst ontmoette in de kantine van de school. Hij had hem meteen herkend – een Brutus, een Iago. In hem werden alle slechte personages uit de vele Shakespearstukken vertegenwoordigd. Met het eigenbelang voorop, het godcomplex en de megalomanie, had hij meer dan eens tegenover hem op toneel zien staan in een van de vele toneelstukken waar hijzelf vaak de hoofdrol vertolkte. Deze antagonist, de belichaming van alle slechte dromen, had hem als een vloek achtervolgd. Wonder boven wonder had hij als enige zich verzet tegen het feit dat deze man docent zou worden op school. Die zogenaamde taboedoorbrekende lessen van hem, die de leerlingen alleen maar opstandig hadden gemaakt en vooral, in de war! Waarom kon hij Lise en de docenten hiervan niet overtuigen? Waarom zagen zij niet wat hij wel zo duidelijk zag? Hij had daarvan wel een donkerbruin vermoeden: het was omdat Gijsbrecht tijdens vergaderingen zijn kalmte tegenover Onno nooit goed wist te bewaren, terwijl Onno zich als een wandelende tak, stil in het hoekje van zijn doosje met bladeren, onzichtbaar wist te houden.

Terwijl Gijsbrecht zich liet meeslepen door zijn emoties, straalde Onno een kalme, onwrikbare kracht uit – waar Gijsbrecht trilde van ontroering, bleef Onno standvastig – waar Gijsbrecht zijn stem verhief, daalde die van Onno tot een bedaard gefluister dat des te krachtiger klonk. Terwijl de menigte zich haastte om woorden te vullen met gedachten, liet Onno de stilte voor zich spreken – zijn berekende strategie, een subtiel schaakspel van afweging en timing, waarmee hij niet alleen gewicht gaf aan zijn aanwezigheid, maar ook de kunst van evenwicht tot in de perfectie beheerste.

‘Laten we even luisteren naar wat Onno hiervan denkt, Onno...?’ klonk het dan tijdens vergaderingen.

‘Maar Onno zegt dat dat allemaal wel komt als de tijd daar is,’ hoorde hij regelmatig van studenten.

Die arme leerlingen van de toneelschool droegen die man binnen de kortste tijd op handen. En het was juist die onbevangenheid en naïviteit waardoor ze dat deden. Als gemakkelijke prooien. Want als ze ook maar iets meer levenservaring hadden gehad, dan hadden ze natuurlijk dwars door die charlatan heen gekeken. Dan hadden ze gezien dat hij hen met simpele trucjes probeerde te hersenspoelen. Dat hij expres vaag bleef en mysterieus. Dat hij zijn wijsheden uit boeken had en deze gewoonweg als zijn eigen wijsheden wist te adapteren. Maar dan net even iets anders, als een nauwkeurige bewerking van een bestaande tekst. Gijsbrecht had de teksten herkend uit boeken en toneelstukken en als hij hem daarmee confronteerde zei hij doodleuk dat hij niet wist dat er ‘patent’ op die woorden zat. Dat deze man mocht doceren aan dezelfde school als hij, was een regelrechte ramp. Dat deze doodgraver zijn gedroomde functie van decaan zou inpikken was een nóg veel grotere ramp.

En dat hij nu tot deze waanzin was gekomen en verstijfd achter het stuur had gezeten, een nog veel en veel grotere ramp. En dan nu dit...de grootste ramp.

Gijsbrecht zakt nog dieper weg in de stoel van zijn auto. Kon hij maar verdwijnen in het zwarte leer met stoelverwarming. Zijn benen lijken loodzwaar vastgeklonken in de voorkant van de auto.

Gedane zaken nemen geen keer.

Oh hel. Haal me hieruit...

De Grote Vergadering

Op hetzelfde moment, maar in een totaal andere beleving, staat Lidia in de ruime lavendel geverfde keuken in twee pannen tegelijk te roeren, terwijl ze door het keukenraampje nog steeds naar haar man in hun auto kijkt.

Iedere vijf minuten werpt ze een blik op de klok boven haar hoofd en ziet hoe snel de grote wijzer naar rechts schuift. Een half uur te laat, dat was al lang niet meer voorgekomen. Gijsbrecht was niet meer de jongste, en het feit dat hij dagelijks doodmoe heen en weer reed van Blaricum naar Arnhem gaf haar al helemaal geen geruststellend gevoel.

Doemscenario's raasden regelmatig aan haar voorbij. Doodsbang was ze dat zijn lievelingssoep op een dag onaangeroerd zou blijven en er politieagenten aan haar deur zouden staan om haar het vreselijke nieuws te brengen dat haar door haar benen zou doen zakken, zoals ze dat wel eens in films had gezien. De kom soep zou ze dagen laten staan, zodat de rotting haar werk kon doen, omdat ze te bang was deze in de vaatwasser te zetten en zo te moeten accepteren dat Gijsbrecht nu eenmaal nooit meer thuis zou komen.

Ze knijpt haar ogen samen om deze teisterende beelden uit haar hoofd te krijgen. Ze vindt het ongezond, die dwangmatige gedachten. Daar moet ze echt weer eens voor naar Koen. Ze vraagt zich af wanneer die dwanggedachten begonnen waren en kan niet anders dan concluderen dat ze haar in de greep kregen in de tijd dat Onno als decaan werd aangesteld in plaats van haar eigen man. Drie jaar geleden. Een mokerslag was het. De stress die dat had veroorzaakt, was ongekend. Niet alleen voor hem, maar zeker ook voor haar. Koen had gezegd dat ze zijn zorgen te veel overnam, dat ze terug moest keren naar zichzelf en zich te veel liet leiden door het leven van haar man, waardoor ze totaal uit het oog verloor wie zijzelf eigenlijk nog was. Ze was toen woedend weggelopen uit de sessie. Je hoefde geen peperdure therapeut te zijn om tot zo'n stompzinige conclusie te komen! Uiteindelijk was ze natuurlijk wel weer teruggegaan om haar verontschuldigen te maken; het was gewoonweg een te directe opmerking geweest en het had haar aan het denken gezet, wat nu juist de bedoeling was van Koen. Lidia wist dat ze zich al die jaren achter een

sluier van ontkenning had verscholen; iemand moest haar gewoon even met de neus op de feiten drukken. Het leven is nu eenmaal niet zo rechtlijnig. Nu doet ze alles heel anders. De gesprekken met Koen en zijn advies om hobby's te nemen, waren haar redding geweest. Bloemschikken en breien. Soms kon ze zelfs prima met zichzelf leven als ze een première van Gijsbrecht oversloeg omdat ze liever met een vriendin naar de bioscoop ging. Ze moet lachen om haar eigen gedachten. Er zijn immers vrouwen die het slechter hebben dan zij, en Gijsbrecht is een fantastische en lieve man.

Tuurlijk draait alles altijd om hem, dat zit nu eenmaal in hem, als acteur en als man.

Ze houdt zielsveel van die ouwe idioot die het hele leven als een groot gewicht op zijn schouders draagt en nog eens aan lengte zou verliezen, omdat hij steeds dieper met zijn benen de aarde in zou zinken als zij er niet voor hem zou zijn.

Die oude, briljante gek van een acteur!

Lidia kijkt naar Gijsbrecht en zijn vijf kilo aan overgewicht, het lijkt wel alsof daar nog twintig kilo bij is gekomen.

Wat zit hij daar nou met zijn hoofd op het stuur? Waarom stapt hij niet gewoon uit die auto? Slaapt hij? Wat doet hij in godsnaam? En wat zit hij er toch vreemd bij, zo achter zijn stuur met zijn handen er nog strak omheen. Hij lijkt wel in shock. Wat nu weer? Hopelijk niet weer iets vervelends met die rare Onno.

Terwijl ze het denkt, weet ze eigenlijk al dat het wel zo is, en daarom loopt ze er ook niet onmiddellijk heen.

Meer dan eens had ze gewild dat Gijsbrecht ontslag zou nemen van die school of dat ze Lise nooit hadden gesproken na die première van Gijsbrecht. Echt leuker was hij er niet door geworden. Al die stress, was dat het nou waard? En al die gekke verhalen waar hij altijd maar mee naar huis kwam. Zo stuitend, dat ze meer dan eens plaatsvervangende schaamte had gevoeld. Zoals die keer dat Gijsbrecht in razende woede thuis was gekomen, en ze tijdens het avondeten aan tafel hadden gezeten.

‘Hij wipt met een student, de viezerik.’

Gijsbrecht had daarbij te hard over zijn overvolle lepel tomatensoep

geblazen, waardoor er rode soepvlekken in haar smetteloze tafellaken kwamen, dat ze nog van haar oma had gekregen. Lidia had zich vlak daarna in een stukje stokbrood verslikt en ‘Wat zeg je nu?’ geroepen. De gekste dingen had ze gehoord de afgelopen jaren, over die Onno. Leerlingen die in zijn lessen door de ramen waren gegaan en met hechtingen van de Eerste Hulp terugkwamen. Leerlingen die elkaar verrot hadden geslagen, leerlingen die met Onno mee naar huis gingen om daar ladderzat te worden en seks met hem te hebben, orgies zelfs!

Van alles wat niet door de beugel kon, had ze aan de eettafel gehoord, en telkens had het een bittere nasmaak aan het eten gegeven en had ze meer dan de helft van haar kookkunsten laten staan. Ze had Gijsbrecht vaak gesmeekt tijdens het eten geen verhalen over de wandaden van dit walgelijke individu te vertellen. Een individu dat ze tegen wil en dank inmiddels beter leek te kennen dan haar eigen man.

‘Ze is verliefd, het wicht is apetrots nota bene! Een getalenteerde actrice, maar dat zal nu wel snel als paarden voor de zwijnen geworpen worden.’

Als paarden voor de zwijnen... Zucht.

Lidia wist dan al dat zij na het eten met haar breinaalden tekeer zou gaan om dat babytruitje voor de burens af te krijgen, terwijl ze ondertussen de o zo bekende monologen van haar man moest aanhoren. Gijsbrecht brieft dan telkens lucht door zijn neus, waardoor zijn lange, grijs wordende neusharen vochtig tegen de randen van zijn neusvleugels trilden. Lidia keek haar man dan gepijnigd aan, haar man die verzot was op Shakespeare en alles wat daar maar in de buurt van kwam. Grote, gewichtige stukken waar het drama vanaf droop, dàar lag zijn kracht. Grote gebaren in samenhang met het juiste tekstritme, daar lag zijn liefde, en hij beheerste dat feilloos. Hij kon haast transformeren in zo’n personage, had zich er volledig mee vereenzelvigd. Ze hield ervan, en tegelijkertijd wist ze dat hij grote drama’s in het dagelijkse leven maar moeilijk kon kanaliseren, helemaal als het in zijn ogen onrechtvaardig was. Wat het bijna altijd was. Zijn armen sloegen dan alle kanten op, en zo had Lidia een jaar geleden haar geliefde porseleinen schaal, die ze nog van haar overgrootoma had gekregen, in duizend stukken uit zijn handen zien vallen, een onomkeerbaar en tragisch noodlot. Ze was er dagen stuk van geweest.

‘Houd je rustig, denk aan je gezondheid,’ had ze tevergeefs geroepen. Het was niet uit afkeer van die opmerking dat hij een bord soep van zich af duwde en zo het bord van Lidia hard aantikte, waardoor de soep over de rand schoot en opnieuw op het smetteloze witte tafellaken terecht kwam, en alweer een dieprode vlek vormde die door de overrijpe tomaten op een perfecte bloedspat leek. Het was uit pure frustratie en onmacht en drang naar rechtvaardigheid.

‘Verdorie, Gijsbrecht! Nu ben ik alweer mijn eetlust kwijt.’

Lidia was vrijwel onmiddellijk opgestaan om een theedoek te pakken en deze onder een straal heet stromend water te houden. Resoluut was ze teruggelopen naar de vlek en probeerde deze er fanatiek uit te deppen. ‘Het heeft geen zin er nog langer zo mee bezig te zijn, Gijs, alsjeblieft zeg.’

Lidia depte alsof haar leven ervan afhing, de dieprode kleur van de vlek vervaagde, maar qua grootte nam deze alleen maar toe.

‘Niet mee bezig zijn, Lidia? Er moet zich toch godverdomme iemand om die leerlingen bekommeren?’

Lidia had de doek over de vlek gelegd, zodat ze er niet meer naar hoefde te kijken — dat zou ze later wel behandelen — en had hem daarbij ernstig aangekeken.

‘Maar niet jij, Gijs. Niet meer.’

Het Madeleine-incident

Om Lidia in dit verhaal nog beter te begrijpen, moeten we een uitstapje maken naar 1992, een jaar na de benoeming van Onno als decaan, waar Gijsbrecht tijdens een grote vergadering – ten overstaan van de hele school – was opgestaan en zijn ongezouten mening over Onno had gegeven: het ‘Madeleine-incident’ werd dat in huize Van Gijzel genoemd.

Een week voor die gebeurtenis was er een leerling na de les huilend naar hem toegekomen en had hem verteld dat Onno haar had betast, op een wel heel ongebruikelijke manier.

Gijsbrecht had het meisje met lang blond haar huilend in zijn les gehad. Ze waren een monoloog van Klytaemnestra aan het oefenen. Het meisje vergat voortdurend haar tekst, er was niet mee te werken.

‘Heb je wel gestudeerd?’, vroeg Gijsbrecht. Het kind keek almaar naar de grond.

‘Ja, dat wel,’ zei ze bijna niet te verstaan.

‘Maar dat lijkt er niet op, Madeleine, je bent constant je tekst kwijt.’

Hij probeerde haar blik te vangen die ze neergeslagen op de vloer bleef richten. Hij tilde haar kin op en hij zag dat haar ogen waterig waren en dat haar mondhoeken trillerig naar beneden trokken, op het breekpunt van een huilbui.

‘Wat is er aan de hand, meid? Gaat het wel?’

Hij legde zijn hand op haar schouder. Daarna begon ze onbedaarlijk te janken. Gijsbrecht schrok zich een ongeluk en keek om zich heen in de ruimte alsof hij bijval zocht van anderen die er niet waren. Hij had het uit haar moeten trekken.

‘Onno heeft mij aangeraakt, maar ik denk dat het mijn eigen schuld was,’ snotterde ze.

‘Hoe kan zoiets jouw schuld zijn?’ vroeg hij haar.

Gijsbrecht wilde van de hoed en de rand weten. Niet omdat hij sensatiebelust was, maar omdat juist de details hier belangrijk konden zijn. Als hij het meisje moest geloven, en dat deed hij, had Onno een vinger in haar gestoken en gezegd dat ze uit haar kut moest spelen, daar waar haar bron zou moeten zitten. Gijsbrecht was steil achterovergevallen toen ze dat had verteld – letterlijk – hij moest zichzelf opvangen aan een stoelleuning.

De viezerik!

Ze vertelde dat ze hem daarna van zich af had geduwd, waarna er sprake was dat de leerling van school zou worden gestuurd omdat ze volgens Onno niet goed genoeg kon acteren, in Onno’s woorden.

Met haar schokkende schoudertjes had ze in Gijsbrechts armen troost gezocht op zo’n intieme wijze dat hij bang was dat iemand binnen zou lopen en de twee zou aantreffen en zo zou denken dat hijzelf geen haar beter was dan die viezerik. Hij had Madeleine, die de dochter was van een bekend acteursechtpaar, zachtjes van zich afgeduwd om wat afstand te creëren, en haar gezegd dat ze nu toch echt naar Lise moest stappen en haar verhaal moest houden. Het was de enige manier om Onno van school te krijgen.

Als een vogel die te laag onder de radar vloog en hij zo uit de lucht kon schieten was dit zo'n moment waarop Gijsbrecht had gewacht: Onno moest en zou ontmaskerd worden.

'Ben je bereid om jouw verhaal te doen tijdens de Grote Vergadering?' had hij haar gevraagd. Hoe meer publiek, hoe beter, dacht Gijsbrecht.

'Tijdens de Grote Vergadering? Nou...' ze begon nog harder te huilen. Gijsbrecht probeerde haar te sussen omdat ze wat luid werd en pakte haar schouders met gestrekte armen zodat hij haar goed in de ogen kon kijken en zijn woorden nog meer belang kon meegeven.

'Het is heel belangrijk dat de hele school dit hoort, anders vallen er meer slachtoffers, begrijp je dat?'

Madeleine knikte, maar ze leek weinig te registreren. Het kind had zoveel schaamte dat ze onmiddellijk spijt had dat ze het hem verteld had.

'Ik ben er de hele tijd bij, ik sta loodrecht achter jou, voor de volle honderd procent,' zei Gijsbrecht.

Hij veegde wat tranen van haar gezicht en gaf haar zijn geruite zakdoek. Ze pakte deze aan, keek er wat afkeurend naar en legde deze vervolgens op haar knie.

'Je wil toch niet van school gestuurd worden?' gaf hij nog als extra argument mee.

Uiteindelijk had ze ingestemd. Hij kon niet wachten!

Op die maandag – de dag voor de zomervakantie tijdens alle evaluaties – zou ze het ter sprake brengen en hij zou als assistent van de klokkenluider, Onno ontmaskeren.

Dat zou een memorabele dag worden in de geschiedenis van de toneelschool.

Dag van de Grote Vergadering

Gijsbrecht was al de hele ochtend aan het fluiten. Soms pomtediedomptedie hij er wat tussendoor. Er golfde een gevoel van extase door hem heen. Zo energiek had hij zich in tijden niet gevoeld. Hij was de keuken ingelopen om daar een kop filterkoffie te pakken uit de grote horeca-kan waar iedereen altijd zijn koffie vandaan haalde en er meer dan eens een rij was ontstaan. Onno (met zijn eeuwige Rolling Stones-mok in

de hand) stond achter hem, toen hij de zwarte vloeistof in zijn eigen glas schonk. Ineens draaide Gijsbrecht zich om naar Onno, met de volle kan koffie in zijn handen.

‘Jij ook wat?’ vroeg Gijsbrecht en hield de kan omhoog. Onno lachte dunnetjes terug en bood zijn mok aan.

‘Goh, dank je, Gijsbrecht,’ zei Onno.

Gijsbrecht schonk hem de hete koffie in en even dacht hij eraan deze over zijn hand te gieten.

Maar alles heeft zijn tijd.

Hij kon niet wachten tot Madeleine haar evaluatie begon, op zou staan en de dader aan zou wijzen en hem aan de schandpaal nagelen. Die nietsvermoedende lach zou wel snel verdwijnen. Gijsbrecht schonk de koffie tot aan de rand van zijn mok waardoor Onno bijna zijn mok terugtrok.

‘Ho ho, zo is het wel goed hoor,’ zei hij.

Gijsbrecht keek hem strak aan.

‘Ja, dat zou je toch denken hè?’ probeerde hij dubbelzinnig.

Onno keek hem niet begrijpend aan, maar lachte en bracht zijn mond naar de overvolle mok om er snel wat vanaf te slurpen en zich te ontdoen van dit ongewenste gezelschap.

‘Smaakt het je?’ vroeg Gijsbrecht.

‘Beter dan ooit,’ zei Onno die nu van hem wegliep de kantine in waar iedereen had plaatsgenomen op de stoelen die stonden opgesteld in een enorme kring. Gijsbrecht zat recht tegenover Onno, met zeker een afstand van acht meter, en naast hem zat Lise. Sommige studenten hadden een boterham in de hand en aten deze nog snel op terwijl ze in hun ogen wreven en hun notities in de tas zochten. Madeleine zat vlakbij Onno maar niet direct ernaast. Wel kon ze zijn gezicht goed zien. Ze veegde haar handen steeds aan haar zwarte panty af, alsof ze ze wilde ontdoen van het almaar producerende zweet. Als een bang hert keek ze naar Gijsbrecht die haar blik ving en beantwoordde met een geruststellende knipoog.

Gaat goed komen, doorzetten nu meid!

Tijdens de evaluatie met de hele school, wat steevast ‘De Grote Vergadering’ werd genoemd, zaten alle leerlingen en docenten in de grote

kring naar elkaars eindevaluaties te luisteren. Het was tijdens deze gebeurtenis niet de bedoeling nog heel diep op van alles in te gaan als de studenten hun eindevaluatie oplazen. Dat gebeurde in de eerdere fases van de periodieke evaluaties en met de betreffende student en haar of zijn klas. Het was een zogenaamde afrondende evaluatie voordat het schooljaar afgesloten zou worden en er een nieuwe in zou gaan.

Madeleine kon haar benen niet stilhouden, haar rode hakjes met bandjes aan de voorkant maakten klakkende geluiden op de vloer. Enkele studenten lazen hun eindnotities op en soms werd er geklapt of gelachen door wat ze geschreven hadden. Gijsbrecht had geen tijd gehad om te luisteren, zo gefocust was hij op dat wat er zou komen.

‘Eindelijk snapte ik wat Onno bedoelde toen hij zei dat je met de flexibiliteit van een tuinslang te werk moet gaan,’ zei een jongen met lang haar, waarop het hele gezelschap moest lachen.

Gijsbrecht haatte die metaforen van Onno die gek was op vergelijkingen met van alles en nog wat. Soms liet hij hele theorieën hierop los en trok dan de vergelijking met hoe een student te werk was gegaan in zijn lessen. Altijd tot hilariteit van de studenten en de overige docenten. Gijsbrecht had niet gelachen maar met gevouwen armen Onno streng aangekeken, die hem verder geen blik waardig had gegund, gewoonweg omdat hij niet en nooit met Gijsbrecht bezig leek te zijn.

‘Nog even, jij vuile viezerik,’ mompelde Gijsbrecht zachtjes en onverstaaanbaar.

Een jongen met gaten in zijn spijkerbroek waar de slierten aanhingen, had zojuist zijn eindevaluatie voorgelezen. Hij was door naar het tweede jaar. Onno had zijn dunne benen in spijkerbroek over elkaar heen gevouwen en was voorover gaan zitten om te luisteren, beide handen omklemden zijn mok. Hij begon te spreken en iedereen hing aan zijn lippen, benieuwd wat voor geniaals hij nu weer zou zeggen, terwijl Gijsbrecht op zijn wangen beet.

‘Ja, en in dat derde jaar wordt het pas écht leuk. Dan kun je gaan oogsten wat je hebt gezaaid... ja, dan wordt het pas echt leuk,’ zei Onno tegen de jongen die een grote grijns op zijn gezicht had gekregen terwijl hij Onno als een soort van Messias aan bleef kijken.

You're gonna reap, just what you sow. Je oogst wat je zaait.

Het was geen geheim dat Onno prat ging op de songteksten van Lou Reed. Er zaten allerlei mooie diepe filosofieën in verborgen, geniaal vond hij ze. Lise had de volgende naam genoemd. Bij het horen van de naam Madeleine bonkte het hart van Gijsbrecht bijna uit zijn borstkas van opwinding. Zij was aan de beurt om haar eindevaluatie op te lezen aan de gehele school. Gijsbrecht kwam bijna los van zijn stoel.

Oh joy!

Madeleine keek minder gelukkig. Ze pakte met bibberende handjes en roodgelakte maar beschadigde nageltjes haar papieren uit haar tas. Gijsbrecht begon ongeduldig op zijn stoel te schuiven en naar het puntje van zijn stoel te bewegen.

Kom op meid, ik sta achter je!

Ze begon langzaam voor te lezen nadat ze luid haar keel had geschraapt. 'In het eerste jaar was alles zorgelijk en speelde ik vanuit een angst,' ze schraapte nogmaals haar keel en was bijna niet meer te verstaan.

'Kun je iets harder spreken, Madeleine?' had Lise haar gevraagd.

'Ja, ik versta er geen klap van,' had iemand uit haar klas hard geroepen.

'Nou jongens, even centraal allemaal,' had Lise tot de orde geroepen.

Madeleine las gestaag verder met bibberende stem.

'Ik denk dat ik nu begrijp wat Onno bedoelde toen hij zei als je geen bassen in de muziek hebt, is het alsof je geamputeerd bent en geen benen hebt.' Studenten knikten met hun hoofd van 'ja, true!'

Gijsbrecht bleef gespannen luisteren. Die idiote simplistische metaforen!

Wanneer gaat de bom vallen?

Ze bouwt het zeker rustig op?

'En dat was wat mijn spel miste, de bassen,' zei Madeleine.

Gijsbrechts oren waren gespist op het woord aangerand of misbruikt dat nu zo langzamerhand wel zou moeten vallen.

Maar het bleef uit. Het stomme kind hield een wollig en langdradig verhaal en god, wat duurde dat lang!

Het ging over wat ze op school geleerd had en waar ze nog verder aan wilde werken in het tweede jaar.

Het tweede jaar? Dus ze mag door?

Gijsbrecht hield Onno en het meisje nauwgezet in de gaten en Onno luisterde haar verhaal aan en keek stoïcijns naar de grond alsof hij de inhoud op voorhand had ontvangen. Madeleines dunne beentjes bibberden op de rode hakjes die onder een kort rokje op de grond nu netjes naast elkaar stil stonden. Ze was klaar! Het wicht hield verder haar mond! Niets over Onno en de vinger.

Onmogelijk!

Lise keek op haar papier met notities en begon te vertellen dat men besloten had dat ze het eerste jaar nogmaals mocht doen en dus niet van school af hoefde. Madeleine keek opgelucht naar Onno die haar verder niet aankeek en in plaats daarvan naar de grond keek en loom verder dronk van zijn zwarte koffie die Gijsbrechts agressie alleen maar leek aan te wakkeren. Hij schoot omhoog uit zijn stoel, en zijn stem met hem. ‘Larie!’ riep hij hard en sommige leerlingen dachten dat hij op een ongepast moment een monoloog uit oude tijden begon. Docenten keken verwonderd op uit hun papieren.

‘Moet jij niet nog iets anders vertellen, jongedame?’ vroeg hij Madeleine. Iedereen keek elkaar vragend aan en toen naar Madeleine.

Het meisje, dat even was opgestaan om haar rokje strak te trekken, knikte door haar enkel op het hakje van haar schoen en ging snel weer op haar stoel zitten.

Ze keek hem aan alsof hij gek was. Alsof alles wat er de dag ervoor gezegd was tussen beiden, al de tranen die er op de toneelvloer gevallen waren, alsof die allemaal een illusie waren geweest. Een fata morgana in de theaterzaal. Hij had haar nota bene zijn warme armen aangeboden, ze hadden een pact gesloten en zouden samen sterk zijn. Wat flikte ze hem nu?

‘Dan zal ik het maar moeten zeggen’, zei Gijsbrecht, stond op en richtte zich op Onno. Madeleine trok haar schouders op naar haar klasgenoten alsof ze werkelijk van niets wist en dat sterkte Gijsbrecht des te meer om nu voor eens en voor altijd de waarheid te zeggen daar in de kantine van de school waar iedereen bij elkaar zat als in een genootschap of een te grote familie.

‘Onno heeft Madeleine onzedelijk betast en ze is bij mij komen uithuilen,’

barstte hij uit.

Boem. Dat was eruit. Het was zoveel en tegelijkertijd: meer was het ook niet.

Een scherpe stilte vulde de kantine en de echo van zijn woorden zong rond in het gebouw om ergens ver weg langzaam af te sterven.

‘Het is nu voor eens en voor altijd klaar met deze decaan. Met onze leerlingen wordt niet gewipt!’

Sommige leerlingen moesten hun lachen inhouden door het woordje gewipt. Wie gebruikte zo’n woord nog?

Onno richtte zijn hoofd op, terwijl de rest van zijn lichaam roerloos op de stoel bleef zitten. Hij glimlachte, minachtend en trok een gezicht naar de studenten om Gijsbrecht belachelijk te maken. Zeer effectief.

Maar niet voor lang, jij rat.

Lise begon onrustig heen en weer te schuiven en keek Gijsbrecht vragend aan.

‘Hoe kom je aan deze informatie als ik vragen mag?’ vroeg ze rustig maar met onderdrukte irritatie. Gijsbrechts armen begonnen alle kanten op te zwaaien en zijn stem sloeg over.

‘Of je het vragen mag, Lise? Vraag het Madeleine zelf, ze zit gewoon hier.’

Gijsbrecht wist zeker dat de altijd aanwezige grauwe kleur op Onno’s gezicht in spierwit was veranderd en dat zijn rottige rattenoogjes groter waren geworden. Lise richtte zich tot Madeleine die haar benen stijf tegen elkaar aangedrukt hield.

‘Kun jij hier opheldering over geven, Madeleine, aangezien we nu ineens in een totaal andere context zijn beland?’

Gijsbrecht wist zeker: Onno had ineens moeite met slikken. Gijsbrechts handen begonnen te branden, ze moesten ergens op slaan en hij stak ze daarom in zijn corduroy broekzakken om in de dikke stof en een stukje van zijn bovenbeen te knijpen. Madeleine schraapte haar keel. Onno keek rustig maar met onderdrukte woede naar Gijsbrecht.

‘Ik weet niet wat Gijsbrecht bedoelt,’ zei Madeleine ten slotte.

Het bloed, dat zich eerder pijlsnel in het hoofd van Gijsbrecht had verzameld, werd nu in één ruk naar beneden gezogen, het duizelde hem.

Het wicht. Ze doet alsof ze van niks weet! Ze is natuurlijk doodsbang.

De kantine begon te draaien en hij verloor daarbij bijna zijn evenwicht. Hij greep de rugleuning van zijn stoel en Ellen, de zangdocente, pakte snel zijn arm ter ondersteuning. Woest trok hij zich van haar los en schreeuwde terwijl het speeksel uit zijn mond alle kanten opvloog.

‘Gisteren is ze huilend bij mij gekomen om mij te vertellen dat Onno haar had aangerand. Ik ben toch niet gek, godverdomme?’

De docenten keken elkaar met opgetrokken wenkbrauwen aan, op zoek naar houvast. Wat een drama nou toch weer!

‘Hij zou haar van school sturen omdat ze hem weg had geduwd, af had gewezen!’ vervolgde Gijsbrecht.

Hij wist dat hij er hulpeloos bij had gestaan maar er was geen vezeltje in zijn lichaam dat nu op zou geven. Dit was groter dan hijzelf, dit ging niet om hem, dit ging om zijn leerlingen en hun toekomst. Lise keek Onno weer aan, die ditmaal ook op het puntje van zijn stoel was gaan zitten.

‘Ze moest van school af en nu mag ze het jaar overdoen? Nou, komt dat even prachtig uit allemaal!’

Gijsbrechts stem ging alle kanten op in hoogte en laagte totdat Onno uit zijn stoel schoot. Iedereen keek zijn kant op.

‘Hé!’ schreeuwde Onno.

Iedereen viel doodstil en ijzige kilte vulde de kantine.

‘Kun jij nou even je kop houden?’ Hij keek Gijsbrecht streng aan die door de harde schreeuw van Onno nu ook stil was gevallen en naar adem hapte.

‘Ik weet niet wat Madeleine ervaren heeft tijdens mijn les, maar er is hier geen sprake van aanranding of iets in die geest. Als ze hier vragen over heeft, dan hoor ik deze graag,’ zei Onno koeltjes. Gijsbrecht wist niet wat hij met zijn lichaam aan moest, hij voelde zich steeds zwaarder worden.

‘Vragen? Vragen? Jij vies stuk vreten! Jij hebt je vinger in haar gestoken! Je moet met je poten van onze leerlingen afblijven.’

Studenten hadden met open mond naar hem gekeken. Niemand durfde iets uit te brengen, sommigen onderdrukten een nerveuze lach. Wat een beschuldiging! Een vinger? In haar?

Lise werd nu ook giftig en kon het allemaal niet langer aanhoren. Haar school leek wel op een ongeorganiseerde circusvoorstelling.

‘Laten we allemaal even kalm worden, dit schiet niet op. Ik stel voor dat we dit nog met elkaar bespreken op een later tijdstip en op een andere locatie en met alleen de docenten. Laten we in godsnaam verder gaan met de eindevaluaties.’

Gijsbrecht zakte door zijn benen. Doodmoe was hij. Hij verlangde naar Lidia en haar eeuwige begrip.

‘Nee. Laten we Madeleine nu vragen of het waar is wat Gijsbrecht zegt,’ zei Onno ineens. Madeleine keek naar Gijsbrecht die haar haast smekend aankeek. Lise zuchtte diep.

‘Madeleine?’ Lise keek haar streng aan.

Even leek het tengere meisje in elkaar te storten totdat er een brute kracht vanuit het niets in haar naar boven stuwde. Ze keek naar Onno, naar Gijsbrecht en toen terug naar Lise.

‘Ik heb echt geen idee waar Gijsbrecht het over heeft. Ik ben nooit door Onno aangerand geweest,’ zei ze koeltjes. Gijsbrecht voelde de vloer onder zijn stoel haast vloeibaar worden, als smeltend kaarsvet of drijfzand waar alles in zou verdwijnen.

Verloren zaak.

Lise zuchtte diep en verhief haar stem.

‘Prima, dan wil ik dit nu laten rusten. Laten we doorgaan met de rest van de evaluaties,’ zei ze.

‘Ongelofelijk!’ riep Gijsbrecht uit.

‘Gijsbrecht, ik wil dat je nu óf je mond houdt, óf dat je de ruimte verlaat,’ schreeuwde Lise. ‘Ik wens niet over het privéleven van wie dan ook te praten. Daar zijn deze evaluaties niet voor.’

‘Dit gaat over onze school, Lise! We hebben een decaan die er bizarre praktijken op na houdt,’ riep Gijsbrecht in een laatste poging waarbij hij niets herkende van de Lise die hem destijds haast gesmeekt had om docent te worden aan haar school.

Lise negeerde hem verder waarna Gijsbrecht opstond van zijn stoel en wegliep richting de voordeur. Halverwege liep hij terug en pakte zijn tas die nog onder zijn stoel had gelegen. Die was hij in alle commotie vergeten. Hij kon enkele leerlingen pijnlijk horen giechelen. Lise vroeg hem met klem te blijven want hij was een belangrijke docent op school en

dit waren de eindevaluaties.

Hij bleef, maar als een geslagen hond die verder maar weinig meekreeg van de laatste tergende drie uur die nog volgden.

Het was dit specifieke voorval uit dat vreselijke jaar dat hem bijna zijn baan had gekost maar erger nog, zijn gezondheid. Hij was de volgende dag thuis met een ambulance opgehaald vanwege een druk op zijn borst en hevige hartkloppingen en Lidia dacht dat ze hem zou verliezen. In het ziekenhuis was zijn bloeddruk zo hoog dat het leek alsof hij een hele zak zoute drop niets had gegeten. De wereld duizelde om hem heen en het duurde een aantal weken voordat hij de levenskracht weer terug zijn tenen in voelde stromen. Er was maar één remedie om dit nooit meer te hoeven doorstaan en dat was het loslaten van de weerstand die hij voelde tegenover Onno, of zijn baan opzeggen. Twee opties die gruwelijk waren, maar met die laatste kon hij echt niet leven.

‘Dus ik moet voortaan maar toekijken hoe hij iedere jonge meid aan zijn vuile lans rijgt, Lidia?’

‘Zolang niemand zijn mond opentrekt en uit vrije wil handelt, kun je er niets aan doen, lieverd,’ zei Lidia.

Gijsbrecht had zijn hoofd gebroken over wat nu eigenlijk vrije wil was en wat niet. Als er indoctrinatie en manipulatie in het spel was, dan was er nooit sprake van vrije wil. Dat waren de methodes van een narcist. Lidia was het met hem eens, maar smeekte hem op te houden en het verder met rust te laten, voor zijn eigen gezondheid en die van haar. En dat was dan dat.

Hij had het vanaf dat voorval losgelaten en bedacht dat, als hij ontslag zou nemen, er al helemaal niemand was die de studenten kon steunen in deze vreselijke giftige omgeving die de toneelschool was geworden. Gestoord, absoluut, maar zo was Gijsbrecht nu eenmaal. Wel had hij zichzelf beloofd dat als er ook maar één enkele nieuwe kans voorbij zou komen om Onno alsnog van school te krijgen hij er voor de volle honderd procent voor zou gaan.

Want zo was Gijsbrecht nu eenmaal: een pitbull met klemmende kaken hangend aan een deurpost.

Aangenomen...of toch niet?

toen

Na drie weekenden van slopende auditierondes werd Rivka, samen met de anderen, het hoeklokaal van de toneelschool binnengeroepen. Iedereen was stil en liep omarmd of hand in hand het hoeklokaal binnen alsof ze op weg waren naar een wake. Een meisje met opgestoken blond haar hield de deur open en keek bemoedigend naar de bange gezichtjes die naar binnen liepen.

Het kleine lokaal met vloerbedekking rook naar zweet en koffie. Rivka deed haar trui uit en wapperde met haar handen voor haar gezicht om zich op die manier wat koelte te verschaffen.

Laat me door zijn, laat me in godsnaam door zijn, lieve God, als u bestaat, laat me door zijn!

Soms hielp het, bidden. Maar meestal was het puur bijgeloof, wist Rivka. Auditie doen was een vreemd iets. Je werd op de proef gesteld zonder dat je wist dat het een test in een test kon zijn.

Zo was er een opdracht waarbij iedereen in een leeg lokaal verspreid in de ruimte moest staan en ‘niets’ moest doen. Klassieke pianomuziek werd door een meisje uit het derde jaar opgezet en was te horen via een versterker in de hoek van het lokaal. Ze draaide het volume langzaam omhoog, prachtige muziek van Yann Tiersen ‘Vals de Rodrigues’ was te horen. De mensen in de ruimte hadden elkaar vragend aangekeken, anderen waren gaan dansen, op het gênante af. Omdat ze meenden dat dat van ze verwacht werd.

De echte test was, of je in staat was gewoon te zijn en te luisteren zonder iets te willen invullen. Het was een doodgewone luisteroefening geweest, zo bleek.

Veel mensen waren op deze oefening alleen al afgefallen. Omdat ze van alles wilden invullen en niet gewoon durfden te gaan staan en de muziek op zich in te laten werken met louter je intuïtie en je gevoel. Hier konden de docenten al zien of iemand geschikt was als toekomstig acteur, of niet. Zo vreemd en verraderlijk kon het zijn, audities. Tijdens een andere opdracht moesten ze in verzonnen ‘jabbertaal’ ruzie met elkaar maken.

Dan mocht je kiezen of dit Duits of Frans zou klinken. Nadenken was er niet bij, je moest het laten stromen. Tijdens een andere opdracht werd er gevraagd in een deuk te liggen van het lachen. Dat was nog het moeilijkste gebleken.

Maar als je goed naar je tegenspeler had gekeken en het uit de ander had gehaald, lukte dit uiteindelijk wel. Woede was in de regel altijd makkelijk te spelen, een emotie die altijd wel beschikbaar leek en het minst ongemakkelijk. Maar verdriet, dat in principe uit hetzelfde vaatje tapte, was lastiger te bereiken.

Door de grote ramen kon je zien hoe de takken van de bomen tot ver over hun buigpunt waren gebogen. Een lange jongen met een strak wit shirt, waaronder zijn ribbenkast aftekende, hield een wit velletje papier vast met trillende hand. Je kon de letters door het papiertje heen zien, maar ze waren te klein om ze ook echt te kunnen lezen. De inktvlekken in blauw leken op kindertekeningen, doorgekrast en opnieuw overgetekend, in een poging het dit keer wel goed te doen. Naast hem stond een klein dik meisje met rode bolle wangen, die de bijnaam Roodwang had gekregen.

Roodwang was vierdejaars en had de auditanten begeleid, samen met de lange dunne jongen en had een schelle stem die iedere keer de stilte doorbrak terwijl haar wangen rood opgloeiden.

‘Er zijn drie mensen uit deze groep aangenomen, als ik je naam noem, dan ben je aangenomen en moet je het lokaal verlaten.’

Rivka fantaseerde dat zij daar straks zou staan. Met dat papiertje in haar hand waar de namen op stonden van de mensen die op school mochten komen om professioneel acteur te worden. Ze hadden gezegd dat het net zo eng was als staan wachten op de uitslag. Misschien dat zijn hand daarom zo trilde? Of het was de alcohol van de vorige avond waarop ze met z'n allen in de kroeg om de hoek een drankje hadden gedronken om de audities plezierig af te sluiten? Rivka vond er niets plezierigs aan. Zij wilde pas feest vieren als ze zeker wist dat ze was aangenomen. Voorbarig proosten zou alleen maar ellende met zich meebrengen.

Naast Rivka stond Sem. Sem was tijdens de intieme auditierondes een goede vriend van haar geworden. Sem, een Koreaanse jongen, was geadopteerd door Nederlandse mensen. Hij had een breed gezicht

waarover een vettig glans lag. Tussen de audities door had hij steeds in de spiegel staan kijken naar zijn groeiende acné die rood en aangeslagen was. Stressgerelateerd, legde hij uit. Zijn pikzwarte haar was opgeknipt aan de zijkanten en de bovenkant met gel overeind gehouden in harde puntige naaldjes. Hij stond met zijn armen over elkaar. Zijn gespierde torso leek idioot breed, door zijn te korte benen. En hij was zo flexibel dat hij regelmatig in een split was gaan liggen om zijn mede-auditanten te amuseren.

Sem had een paar geweldige spelopdrachten gedaan en volgens de anderen zou hij zeker worden aangenomen. Tijdens de audities moest hij bijvoorbeeld woede tonen. Hij had iedereen omvergeblazen met zijn krachtige stem. Het was bijzonder geweest omdat zijn gezicht daarbij haast strak was gebleven, onaangedaan en gecontroleerd. Sem zei dat dat juist een handicap was van hem, dat bij Aziaten in de regel emoties moeilijk af te lezen waren. Voor Rivka was die informatie nieuw, ze hadden er allemaal enorm om moeten lachen.

‘Sem de Boer, jij mag het lokaal verlaten, gefeliciteerd,’ zei Roodwang lachend. Rivka’s hart kroop haar haast in de keel.

Zie je wel. Aangenomen!

De mensen in het klaslokaal zuchtten diep en probeerden een lach van medeleven tevoorschijn te toveren, ondanks hun eigen angst. Een jongen met slaperige ogen en ongewassen haar riep hard: ‘terecht.’ Een andere jongen trok zijn gezicht in een grimas en knikte steeds met zijn hoofd.

Sem verliet stilletjes het lokaal en die irritante jongen stak zijn duim naar hem op. Een zweetdruppel gleed uit zijn haargrens richting zijn wang.

‘De tweede naam die ik opnoem, mag ook rustig het lokaal verlaten’, zei Roodwang, en keek het lokaal in naar de resterende mensen die haar nog altijd hoopvol aanstaarden. Roodwang keek het meisje aan dat kleine draadjes van haar trui aan het trekken was.

‘Anne-Claire,’ sprak Roodwang.

Een hoge gil was te horen en iedereen keek hoe het meisje haar enkel verzwikte door een klein vreugdesprongetje en bij de landing naast haar schoen stapte.

Ze greep nogal stupide lachend naar haar onderbeen. De pijn werd

verdoofd door de vreugde, die enkel zou later dik worden, maar de blijdschap maakte al snel plaats voor pijn.

‘Zachtjes de ruimte verlaten graag,’ zei Roodwang streng.

Anne-Claire hinkte demonstratief verontschuldigend het lokaal uit.

‘Sorry,’ zei ze en liep richting de deur die ze zachtjes opende.

Nadat ze de deur weer sloot, kon iedereen haar keihard horen krijsen van achter de deur. ‘Het is me gelukt, het is me gelukt!’ riep ze.

Typisch om zoiets te doen terwijl iedereen nog stond te wachten op het oordeel, vond Rivka.

Met Anne-Claire had ze niet direct een sterke band gekregen tijdens de auditerondes, misschien omdat zij onafscheidelijk was geweest van haar beste vriend Lucifer, die ook uit Kortrijk kwam en ook auditie deed.

Anne-Claire droeg uitsluitend zwarte kleding, met een gouden kruisje om haar nek. Ze zag eruit alsof ze uit een zeer gelovig gehucht kwam.

‘Is dat niet een beetje tegenstrijdig als je actrice wil worden?’ had Sem haar gevraagd terwijl hij naar het kruisje wees.

‘Nee, waarom?’ vroeg ze lichtelijk geïrriteerd.

‘Omdat als er ‘Godverdomme’ in je tekst staat, je die wel moet uitspreken.’

Anne-Claire had haar dunne puntige schoudertjes opgehaald en haar tanden in een witte boterham met pindakaas gezet, zonder antwoord te geven.

Het vlekkerige tapijt begon te draaien en het kostte Rivka moeite haar ogen op één plek te houden. Ze keek door de grote ramen van het kleine hoeklokaal naar de bomen die alle kanten opwaaiden. Een tak brak ineens af. Het klapte tegen een van de ramen en maakte een enorme herrie waardoor iedereen in het lokaal schrok en opkeek. Roodwang draaide haar hoofd naar het raam.

‘Wauw, nu wordt het wel heel spannend hier,’ zei ze.

Iedereen moest lachen terwijl haar wangen verder opgloeiden.

Als je de auditanten begeleidde, zoals Roodwang, was je hecht geworden met de mensen, je leefde met ze mee doordat je ze op de voet gevolgd had.

Dat schiep een speciale band.

‘Goed, en dan de laatste van deze groep.’

Bij het woordje ‘laatste’ hadden sommige mensen elkaars hand losgelaten en elkaar geschrokken aangekeken en beseften dat je uiteindelijk altijd alleen bent. Rivka had naar buiten gekeken en gezien hoe de tak nog half tegen het raam aanleunde. De tak maakte klagende en schurende geluiden tegen het raam en iedereen hield de aandacht op Roodwang met het papiertje waarop hun lot geschreven stond. Anderen beten op hun lip terwijl ze glazig voor zich uitkeken, haast als zombies. Het was als een stuk van Tsjechov, waar het geluid van de klagende tak iets te betekenen had en de mensen eromheen grote dromen hadden maar deze nooit konden verwezenlijken en daarom vooruit keken.

Rivka had zich afgezonderd tijdens de audities, zoveel mogelijk. Dat had ze bewust gedaan. Ze moest zich concentreren om haar doel te bereiken en zo gefocust blijven. De gemoedstoestand van een ander zou haar alleen maar afleiden, of erger nog, haar beïnvloeden. Iedereen probeerde immers bevestiging bij elkaar te halen en zij had gaandeweg gemerkt dat ook zij houvast begon te zoeken. De meningen van anderen waren nooit objectief maar altijd gekleurd door onzekerheden. Dus onbetrouwbaar.

‘De laatste van deze groep is... en dit is even een apart geval,’ klonk het ineens. Iedereen keek verbaasd op, want waarom een ‘apart geval’?

‘Rivka, jij bent aangenomen, maar... onder voorbehoud.’

Rivka keek paniekerig om zich heen, niet zeker wetend of ze nu blij moest zijn of intens verdrietig.

Onder voorbehoud? Wat betekent dat dan? Wat is dat?

Iedereen keek haar aan, mensen stonden met hun handen voor het gezicht te huilen. Sommige mensen keken verslagen en doods voor zich uit. Het eindstation zonder vooruitzicht. Rivka kon zich niet meer bewegen.

‘Rivka, heb je mij gehoord?’ vroeg Roodwang.

Ze hoorde haar woorden maar het was net alsof er watten in haar oren zaten. De storm was gaan liggen en de takken van de bomen lieten zich opgelucht in hun ruststand terugbrengen, duidelijk aangedaan lieten ze hun bladeren eindelijk vermoeid zakken.

Onder voorbehoud...

Goeroe? Mijn reet

Onno van Dijk was bijna ongemerkt het boegbeeld van de school geworden. Een knokige man met lome bewegingen, die de gangen doorschreed met altijd dezelfde mok koffie in zijn rechterhand – de rode mond met uitgestoken tong van The Rolling Stones. De decaan van de school. Ze noemden hem de ‘wandelende encyclopedie’.

Het orakel dat tijdschema’s hanteerde voor adviesbezoeken op zijn eigen kantoor, maar ook beschikbaar was voor stevige gesprekken in het café – als je hem tenminste op een goede whiskey trakteerde.

Zijn wijsheden die zich in enkele zinnen voor je neus wisten te ontvouwen en je dagenlang, wat zeg ik, maandenlang aan het denken konden zetten en die verder gingen dan de existentie zelf en resulteerden in jouw persoonlijke doelen ten opzichte van dat bestaan. Over zijn uiterlijk viel ook wat te zeggen, want je zou denken dat iemand met de status van een goeroe een prachtige man was met een lichaam waar je u tegen zegt en waar je meteen het bed mee in zou willen duiken. Maar bij Onno was dit heel anders. Hij was charismatisch, dat zeker, maar best onaantrekkelijk, lelijk bijna. Mager, bleek, altijd dezelfde Levi’s 501 aan, een zwart T-shirt en gypjes waarvan hij de veters veel te strak had dichtgesnoerd waardoor zijn smalle voeten werden geaccentueerd. Hij rook standaard naar sigarettenrook, zijn haar was vettig en altijd alsof hij net uit bed was gestapt en de moeite niet wilde doen er een kam doorheen te trekken. In de ochtend moest er eerst koffie worden gedronken, vond hij. Altijd zwarte koffie zonder suiker. Zonder poespas, alles zonder poespas. Niets had opsmuk nodig, alles was wat het was en van daaruit kon je vertrekken, vond hij. Hij zei alleen het nodige en metaforen – zoals eerder gezegd – daar was hij gek op.

Tekst repeteren is als een golf in de zee. Hij trekt zich terug en bereidt zich